

فصل اول

کلیات و مفاهیم عمومی حسابداری مالیاتی

موضوع مالیات از لحاظ سابقه تاریخی در اعصار مختلف جوامع بشری به روش‌های گوناگون رواج داشته است. در زندگی انسان‌های اولیه و گروه‌های اجتماعی کوچکتر وضع مالیات به طور رسمی صورت نمی‌گرفت، اما افراد هر خانواده به جای پرداخت نقدی و یا غیرنقدی، به طور مستقیم در کارهای عمومی مشارکت می‌کردند.

با گسترش زندگی شهرنشینی نیاز به مؤسسات عمومی مانند پلیس، ارتش، دادگستری و ... افزایش یافت، لذا تکالیف شخصی و خانوادگی افراد از وظایف اجتماعی تفکیک و متمایز گردید و وظایف اجتماعی مانند قضاوت، حفظ انتظامات و امنیت به هیئت حاکمه یا دولت محول گردید. بنابراین با توجه به سنگینی مسئولیت‌های دولت، افراد قسمتی از درآمد و دارایی خود را برای تأمین مخارج دولت می‌پردازند.

مالیات منطقی‌ترین منبع تأمین اعتبار در بودجه کل کشور و مالیه عمومی اقتصاد سالم هر کشوری است که تشخیص صحیح و وصول دقیق آن از اشخاص حقیقی و حقوقی می‌تواند ضمن کاهش فاصله طبقاتی در کشور، سلامت اقتصادی جامعه را تضمین کند و دولت را در کمک‌رسانی به نیازهای خدمات ضروری یاری نماید.

تعریف مالیات

تعاریف مختلفی از مالیات ارائه گردیده است که در اینجا به سه تعریف اشاره می‌شود:

مالیات یک نوع هزینه اجتماعی است که افراد جامعه به تناسب استفاده از این هزینه اجتماعی پرداخت آن را تقبل می‌نمایند.

مالیات انتقال بخشی از درآمدهای جامعه به دولت و یا بخشی از سود فعالیت‌های اقتصادی است که نصیب دولت می‌شود، چون ابزار و امکانات دستیابی به این درآمدها و سودها را دولت فراهم ساخته است.

مالیات مبلغی است که افراد و مؤسسات برای تأمین بخشی از هزینه‌ها و تحقق برخی از اهداف دولت می‌پردازند و معمولاً متناسب با میزان درآمد، هزینه و یا ثروت آن‌ها است.

دولت‌ها عموماً مالیات را برای رسیدن به اهداف مختلفی وضع می‌کنند که از این اهداف می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ۱- تأمین بخشی از هزینه‌های دولت
- ۲- تعدیل توزیع درآمد و ثروت در جامعه
- ۳- کنترل و هدایت مخارج و هزینه‌ها در اقتصاد
- ۴- کنترل حجم واردات و صادرات

(در اخذ مالیات همواره باید دو اصل زیر مورد توجه قرار گیرد:

۱- اصل فایده - براساس این اصل مالیات باید به گونه‌ای تعیین شود که افراد یا گروه‌هایی که از خدمات دولتی بهره‌مند می‌شوند، به میزان بهره‌مندی، در تأمین هزینه‌های دولت مشارکت کنند. مالیات بر مصرف و فروش بر پایه این اصل قرار دارد.

۲- اصل توانایی پرداخت - براساس این اصل وضع مالیات باید به گونه‌ای تعیین شود که افراد یا گروه‌هایی که توانایی پرداخت بیشتری دارند، مالیات بیشتری بپردازند. مالیات بر درآمد بر پایه این اصل قرار دارد.)

انواع مالیات‌ها

(براساس قوانین و مقررات مالیاتی کشور مالیات‌های قابل وصول توسط دولت از اشخاص حقیقی و حقوقی به دو گروه کلی زیر تقسیم می‌شود:

گروه اول - مالیات‌های مستقیم - مالیات‌هایی هستند که دولت به طور مستقیم بر دارایی‌ها و درآمدهای افراد وضع می‌کند. مالیات‌های مستقیم به دو دسته طبقه‌بندی می‌شوند:

الف - مالیات بر دارایی - این نوع مالیات از محل اموال و دارایی‌های اشخاص وصول می‌شود و شامل موارد زیر است:

۱- مالیات بر ارث

۲- حق تمیر

ب - مالیات بر درآمد - این نوع مالیات از محل درآمد متعلق به اشخاص حقیقی و حقوقی دریافت می‌شود و شامل موارد زیر است:

۱- مالیات بر درآمد املاک

۲- مالیات بر درآمد حقوق

۳- مالیات بر درآمد مشاغل

۴- مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی

۵- مالیات بر درآمد اتفاقی

گروه دوم - مالیات‌های غیرمستقیم - مالیات‌هایی هستند که به قیمت کالاها و خدمات اضافه شده و به مصرف‌کننده تحمیل می‌گردد. این نوع مالیات نیز به دو دسته طبقه‌بندی می‌شود:

الف - مالیات بر واردات - شامل حقوق گمرکی، سود بازرگانی، حق ثبت سفارش کالا و مالیات بر واردات اتومبیل.

ب - مالیات بر مصرف و فروش - شامل مالیات بر فرآورده‌های نفتی، مالیات تولید الکل طبی و بهداشتی، مالیات

نوشابه‌های غیرالکلی، مالیات بر فروش سیگار، مالیات اتومبیل، مالیات نقل و انتقال اتومبیل، مالیات حق اشتراک تلفن‌های خودکار و خدمات مخابراتی بین‌المللی، مالیات نوار ضبط صوت و تصویری، مالیات فروش خاویار و مالیات بر ارزش افزوده که از ابتدای مهر ماه ۱۳۸۷ به اجرا گذاشته شده است.)

مالیات‌های تکلیفی

(مالیات‌های تکلیفی، مالیات‌هایی هستند که پرداخت‌کنندگان وجوه طبق قانون مالیات‌های مستقیم مکلف به کسر و پرداخت آن‌ها در مواعد قانونی تعیین شده می‌باشند. طبق اصلاحیه مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ قانون مالیات‌های مستقیم، مالیات‌های تکلیفی عبارتند از:

- ۱- مالیات بر درآمد حقوق
- ۲- مالیات حق الوکاله
- ۳- مالیات حق الزحمه
- ۴- مالیات بر درآمد اجاره املاک
- ۵- مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی خارجی بابت واگذاری امتیازات و سایر حقوق خود از ایران و واگذاری فیلم‌های سینمایی)

اشخاص مشمول مالیات

(به استناد ماده ۱ ق.م.م اشخاص زیر مشمول پرداخت مالیات می‌باشند:

- ۱- کلیه مالکین اعم از اشخاص حقیقی یا حقوقی نسبت به اموال یا املاک خود واقع در ایران طبق مقررات باب دوم.
 - ۲- هر شخص حقیقی ایرانی مقیم ایران نسبت به کلیه درآمدهایی که در ایران یا خارج از ایران تحصیل می‌نماید.
 - ۳- هر شخص حقیقی ایرانی مقیم خارج از ایران نسبت به کلیه درآمدهایی که در ایران تحصیل می‌کند.
 - ۴- هر شخص حقوقی ایرانی نسبت به کلیه درآمدهایی که در ایران یا خارج از ایران تحصیل می‌کند.
 - ۵- هر شخص غیرایرانی (اعم از حقیقی یا حقوقی) نسبت به کلیه درآمدهایی که در ایران تحصیل می‌نماید و همچنین نسبت به درآمدهایی که بابت واگذاری امتیازات یا سایر حقوق خود و یا دادن تعلیمات و کمک‌های فنی و یا واگذاری فیلم‌های سینمایی (که به عنوان بها یا حق نمایش یا هر عنوان دیگر عاید آن‌ها می‌گردد) از ایران تحصیل می‌کند.
- اشخاص مشمول مالیات به طور خلاصه در جدول زیر نشان داده شده است.

غیرایرانی		ایرانی مقیم خارج از ایران		ایرانی مقیم ایران		اشخاص مشمول مالیات
		حقوقی	حقیقی	حقوقی	حقیقی	
حقوقی	حقیقی	حقوقی	حقیقی	حقوقی	حقیقی	اموال و درآمد
مشمول	مشمول	مشمول	مشمول	مشمول	مشمول	اموال یا املاک در ایران
مشمول	مشمول	مشمول	مشمول	مشمول	مشمول	درآمد تحصیل شده در ایران
—	—	مشمول	—	مشمول	مشمول	درآمد تحصیل شده در خارج از ایران

اشخاص معاف از مالیات

ب) به استناد ماده ۲ ق.م.م اشخاص زیر مشمول پرداخت مالیات نمی‌باشند:

۱- شهرداری‌ها،

۲- وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی، و

۳- دستگاه‌هایی که بودجه آن‌ها به وسیله دولت تأمین می‌شود.

لازم به توضیح است که:

۱- شرکت‌هایی که تمام یا قسمتی از سرمایه آن‌ها متعلق به اشخاص و مؤسسه‌های مذکور در بندهای فوق باشد، سهم درآمد

یا سود آن‌ها مشمول حکم این ماده نخواهد بود. (تبصره ۱ ماده ۲ ق.م.م)

۲- درآمدهای حاصل از فعالیت‌های اقتصادی از قبیل فعالیت‌های صنعتی، معدنی، تجاری، خدماتی و سایر فعالیت‌های

تولیدی برای اشخاص و مؤسسه‌های مذکور در بندهای فوق، که به نحوی غیر از طریق شرکت نیز تحصیل می‌شود،

در هر مورد به طور جداگانه مشمول مالیات خواهد بود. (تبصره ۲ ماده ۲ ق.م.م)

۳- معافیت مالیاتی موضوع ماده ۲ ق.م.م برای مواردی که از طرف حضرت امام خمینی (ره) یا مقام معظم رهبری دارای

مجوز می‌باشند براساس نظر مقام معظم رهبری است. (تبصره ۳ ماده ۲ ق.م.م)

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

۱- کدامیک از گزینه‌های زیر صحیح است؟

الف) مالیات مبلغی است که شرکت‌های خدماتی و تولیدی و بازرگانی از محل درآمدهای خود پرداخت می‌نمایند.

ب) مالیات مبلغی است که افراد و مؤسسات براساس میزان بهره‌مندی از خدمات دولتی و متناسب با توان مالی خود

به دولت پرداخت می‌نمایند.

ج) مالیات مبلغی است که افراد و مؤسسات به منظور تعدیل توزیع درآمد و ثروت در جامعه، از محل درآمدها و

دارایی‌های خود به دولت می‌پردازند.

د) مالیات مبلغی است که افراد و مؤسسات برای تأمین بخشی از هزینه‌ها و تحقق برخی از اهداف دولت می‌پردازند و

متناسب با میزان درآمد و هزینه و ثروت آن‌هاست.

۲- کدامیک از موارد زیر از اهداف وضع مالیات نمی‌باشد؟

الف) کنترل حجم واردات و صادرات

ب) تحقق بخشیدن درآمدهای دولت

ج) تعدیل توزیع درآمد و ثروت در جامعه

د) کنترل و هدایت مخارج و هزینه‌ها در اقتصاد

۳- انواع مالیات‌ها عبارتند از:

الف) مستقیم و غیرمستقیم

ب) مالیات بر درآمد و دارایی

ج) مالیات بر مصرف و فروش

د) مالیات بر مصرف و واردات